

Nr 37

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av en internationell konvention om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag.

Genom en den 30 mars 1962 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 151, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden föreslagit riksdagen att godkänna en den 26 oktober 1961 i Rom dagtecknad internationell konvention om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag.

Beträffande texten till konventionen får utskottet hänvisa till den vid propositionen fogade bilagan (s. 18—51).

Inledning

I propositionen föreslås godkännande av en internationell konvention om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag, som upprättats vid en av Internationella arbetsorganisationen, Unesco och Bernunionen för skydd av litterära och konstnärliga verk hösten 1961 i Rom anordnad konferens. Skydd för svenska intressenter på området har hos oss införts i samband med den år 1960 företagna revisionen av den upphovsrättsliga lagstiftningen. Genom Sveriges anslutning till konventionen kommer skydd att beredas dem även i övriga konventionsstater mot det att berörda grupper i dessa stater får skydd i Sverige.

En detaljerad redogörelse för de spörsmål som regleras av den nu avslutade konventionen har lämnats i proposition nr 17 till 1960 års riksdag med förslag till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m. m. Såsom framgår av denna redogörelse har frågan om rättsskydd för prestationer av sångare, musiker, skådespelare, recitatörer och andra utövande konstnärer sedan länge intagit en framskjuten plats i den upphovsrättsliga diskussionen. Här avsedda spörsmål har aktualiserats genom tillkomsten av de tekniska metoder, som gjort det möjligt dels att inspela eller på annat sätt fixera de utövande konstnärernas prestationer i föremål, med vilkas hjälp prestationerna därefter kan reproduceras praktiskt taget i det oändliga, dels att göra prestationerna syn- eller hörbara för stora publikskor: grammofon, film, radio och television. Den omfattning, i vilken dessa metoder kommit till användning i nutida samhällsliv, har för de ut-

övande konstnärerna skapat en rad rättsliga, ekonomiska och sociala problem och föranlett att för deras del rests krav om rättsskydd i olika hänseenden. Främst har man härvid avsett förbud mot att deras prestationer inspelas eller utsändes utan deras samtycke samt rätt till ersättning då gramfonoskivor och andra inspelningar återges i radio eller television eller eljest offentligt. Ursprungligen har dessa anspråk uppburits av rena rättssynpunkter, men tidvis har också åberopats sociala skäl, varvid man hänvisat till den försämring av de utövande konstnärernas försörjningsmöjligheter som de mekaniska reproduktionsmetoderna medfört.

I förevarande sammanhang har även uppkommit spörsmål om särskilt rättsskydd för de industrier och företag, vilka bedriver verksamhet för att spela eller sprida de utövande konstnärernas prestationer. Härvid har filmindustriens anspråk i allmänhet behandlats för sig. Däremot har sedan länge med frågan om de utövande konstnärernas rättsställning brukat sammanföras spörsmålet om rättsskydd för grammofonindustrien samt radio- och televisionsföretagen. Grammofonindustriens anspråk har härvid avsett skydd mot obehörig kopiering samt rätt till ersättning då gramfonoskivor o. d. återges i radio eller television eller eljest offentligt. För radio- och televisionsföretagens del har man yrkat skydd mot att deras utsändningar olovligen återutsändes eller inspelas eller, såvitt gäller televisionutsändningar, visas offentligt utan samtycke av vederbörande företag.

I åtskilliga länder har under senare år införts lagbestämmelser till skydd för här avsedda grupper. I Sverige och övriga nordiska länder har detta skett i samband med den år 1960 i nordiskt samarbete genomförda revisionen av den upphovsrättsliga lagstiftningen. I den svenska lagen den 30 december 1960 om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk återfinnes hithörande regler i 45—48 §§.

Lagstiftningen i de särskilda länderna är i regel begränsad, så att skydd enbart ges för prestationer med ursprung i det egna landet. En internationell reglering, genom vilken skydd även beredes för prestationer med utländskt ursprung — såsom inom upphovsrätten sker genom Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk samt Världskonventionen om upphovsrätt — har därför varit påkallad. Strävanden att skapa ett dylikt skydd har pågått sedan 1930-talet. Arbetet härmed har bedrivits dels inom Bernunionen och dels inom Internationella arbetsorganisationen. Under senare år har frågan även studerats av Unesco i egenskap av övervakande organ för Världskonventionen om upphovsrätt. Så småningom har ett nära samarbete i frågan inletts mellan alla tre organisationerna. Under år 1960 inkallade dessa en internationell expertkommitté till ett möte i Haag, vid vilket, under bl. a. svensk medverkan, på grundval av vissa tidigare utkast utarbetades ett slutligt konventionsförslag. Detta förslag jämte däröver avgivna yttranden av regeringarna har bildat grundvalen för Romkonferensens arbete.

Konventionens innehåll m. m.

I propositionen lämnas följande redogörelse angående konventionens huvudprinciper.

Konventionen avser att bereda internationellt skydd åt utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag. Efter mönster av Bernkonventionen samt Världskonventionen om upphovsrätt sker detta genom att fördragsslutande stat ålägges att tillerkänna utövande konstnärer, fonogramframställare och radioföretag, vilkas verksamhet äger viss närmare angiven anknytning till andra anslutna länder, förmånen av s. k. nationell behandling, d. v. s. i princip samma skydd som staten ger åt sina egna konstnärer, fonogramframställare och radioföretag (artiklarna 4—6). Härjämte gäller, likaledes efter mönster av de båda nämnda konventionerna, vissa minimirättigheter för de berättigade grupperna (artiklarna 7, 10, 12 och 13) samt bestämmelser om minsta skyddstid (artikel 14). För utövande konstnärer innefattar minimirättigheterna skydd mot obehöriga inspelnings- och utsändningsåtgärder samt mot obehörig kopiering av gjorda inspelningar (artikel 7). Framställare av fonogram får skydd mot kopiering av deras produkter (artikel 10). Båda dessa grupper har vidare i princip rätt till ersättning då fonogram användes för radio- eller televisionsutsändning eller för annan offentlig återgivning, s. k. sekundärt bruk (artikel 12). Stat äger dock avge förklaring om att den icke ämnar lämna skydd i detta hänseende. Radioföretagen skyddas mot obehörig återutsändning och inspelning av deras utsändningar och mot obehörig kopiering av gjorda inspelningar (artikel 13). Beträffande televisionsutsändningar gäller även visst skydd mot att de återges offentligt; stat äger dock avge förklaring om att den icke kommer att lämna sådant skydd (artikel 16).

Den nationella behandlingen är i princip oberoende av faktisk reciprocitet, d. v. s. stat som ger skydd på en hög nivå skall fullt ut tillämpa sin skyddslagstiftning även beträffande berättigade från länder som har ett mindre utvecklade skydd. Beträffande rätt till ersättning för sekundärt bruk äger dock stat avge förklaring om att berättigad från annat land endast kommer att skyddas i den utsträckning detta land självt bereder rätt till ersättning i motsvarande fall (artikel 16).

I skyddet skall i princip gälla samma inskränkningar till förmån för vissa kulturella och andra samhällseliga intressen som beträffande upphovsrätten; dessutom anges vissa andra inskränkningar som stat under alla förhållanden är berättigad uppställa (artikel 15).

I fråga om de särskilda artiklarnas innehåll får utskottet hänvisa till en i propositionen å s. 5—12 lämnad redogörelse.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, ministern för utrikes ärendena Undén, anför i propositionen:

»De spørsmål som regleras genom den nu föreliggande konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag har ingående behandlats under förarbetena till den vid 1960 års riksdag genomförda revisionen av den upphovsrättsliga lagstiftningen. En sammanfattande redogörelse för ämnet har lämnats i proposition nr 17 till nämnda riksdag med förslag till ny lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m. m. Såsom där anförts, avser man här i första hand en reglering av de speciella problem som för de utövande konstnärerna — sångare, musiker, skådespelare m. fl. — uppkommit genom tillkomsten av tekniska metoder för massspridning av konstnärliga framträdanden (grammofon, film, radio och television). Huvudsyftet med en reglering är här att i viss omfattning ge konstnärerna kontroll över mekanisk upptagning och spridning av deras prestationer eller tillerkänna dem extra ersättning för det utnyttjande som sker genom det mekaniska reproducerandet. I samband härmed har ansetts påkallat att bereda rättsskydd även för framställare av fonogram (grammofonskivor och andra ljudupptagningar) samt för radioföretag, däri inbegripet televisionsföretag. Beträffande framställare av fonogram avses skydd mot olovlig kopiering samt rätt till ersättning då deras produkter användes i radio eller television eller eljest för offentlig återgivning. I fråga om radioföretag åsyftar man att bereda dem skydd mot obehörig återutsändning och inspelning av deras sändningar samt att ge dem kontroll över kommersiell återgivning av televisionsutsändningar för allmänheten.

Nationella skyddsbestämmelser till förmån för nu förevarande grupper har införts i åtskilliga stater. I Sverige, liksom i Danmark, Finland och Norge, har lagregler i ämnet givits i samband med revisionen av den upphovsrättsliga lagstiftningen.

Den nya konventionen avser att på det internationella planet komplettera de sålunda gällande bestämmelserna. De nationella bestämmelserna är nämligen i regel — i enlighet med en inom upphovsrätten vanlig princip — begränsade till att gälla för prestationer som äger viss anknytning till det egna landet. Skydd för utländska prestationer har i regel gjorts beroende av ömsesidighet, så att skydd inträder endast med avseende å länder med vilka ingåtts avtal om ömsesidigt skydd. Den nya konventionen avser att utgöra ett världsomspännande instrument för ett sådant ömsesidigt skydd. Konventionen kommer att medföra att de berättigade grupperna tillförsäkras skydd inom samtliga konventionsstater. Konventionen har även den betydelsen, att den kommer att verka som ett incitament för stater utan rättsskydd på området att införa ett sådant.

Huvudprincipen i den nya konventionen är, liksom i Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk och i Världskonventionen om

upphovsrätt, att konventionsstat för utländska prestationer av förevarande slag skall meddela samma skydd som enligt dess lagstiftning tillkommer inländska prestationer (nationell behandling). Liksom i Bernkonventionen föreskrives därjämte vissa minimirättigheter som under alla omständigheter skall tillkomma de berättigade. Till innehållet i dessa ber jag att få återkomma i det följande.

I fråga om den närmare regleringen av vilka prestationer som skyddas enligt konventionen — anknytningsmomenten för skyddet — innehåller konventionen detaljerade regler, till vilka jag likaledes ber att få återkomma.

Vad angår den svenska lagstiftningen i ämnet, vilar även denna på den förut berörda principen att skyddet begränsas till prestationer med ursprung i det egna landet; skyddet gäller endast för prestationer med ursprung i Sverige (61 § i lagen om upphovsrätt). Lagen innehåller emellertid fullmakt för Kungl. Maj:t att under förutsättning av ömsesidighet meddela föreskrifter om bestämmelsernas tillämpning med avseende å annat land (62 § i nämnda lag). Under förarbetena har därvid varit förutsatt, att Sverige skulle tillträda en konvention av förevarande typ, därest utformningen av dess olika bestämmelser kunde anses från svensk synpunkt godtagbar.

Enligt min mening fyller den nya konventionen de anspråk som man rimligen kan ställa i detta hänseende. I stort sett föreligger full överensstämmelse mellan principerna i konventionen och i den svenska lagstiftningen. Även då det gäller regleringen i detalj, är överensstämmelsen god. I några avseenden föreligger visserligen avvikelser, men konventionen tillåter här, att tillträdande stat avger förklaring om att den kommer att tillämpa en ordning sådan som den svenska. Jag vill därför tillstyrka, att Sverige ratificerar konventionen.

Om man, som jag vill förorda, utnyttjar de nyss nämnda möjligheterna att begränsa förpliktelserna enligt konventionen, kan svenskt tillträde äga rum utan särskilda lagstiftningsåtgärder. Såsom förut berörts, innehåller den nya upphovsrättslagen ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att utsträcka tillämpligheten av de svenska skyddsbestämmelserna till prestationer med utländskt ursprung. Konventionens krav på minimirättigheter är uppfyllda genom hithörande bestämmelser i upphovsrättslagen, vilken i flera avseenden ger ett mer omfattande skydd än konventionen; på ett par punkter ger den ett något mindre skydd, men det är här tillåtet att, genom särskild förklaring, inskränka konventionsskyddet till vad som gäller enligt den svenska lagen. I fråga om anknytningsmomenten för skyddet tillämpar konventionen liberalare principer än den svenska lagen, men även i dessa delar är det tillåtet att genom särskild förklaring inskränka skyddet till vad som följer av den svenska lagen. Beträffande minimirättigheterna och anknytningsmomenten samt de förklaringar som bör avges må anföras följande.

Vad först angår minimirättigheterna och till en början de rättigheter som skall gälla för de utövande konstnärerna, stadgar konventionen skydd mot obehörig upptagning, radioutsändning och offentlig återgivning av deras direkta (»levande») framföranden samt skydd mot obehörigt mångfaldi-

gande av gjorda upptagningar (artikel 7), dock med inskränkningar i vissa avseenden, bl. a. beträffande kopiering av film. Den svenska lagen ger här ett fullständigt skydd (45 §) — utan de inskränkningar konventionen stadgar — och går alltså längre än konventionen. I fråga om fonogramframställare föreskriver konventionen, att de skall äga ensamrätt att bestämma om mångfaldigande av sina fonogram (artikel 10). Den svenska lagen har här en helt motsvarande bestämmelse (46 §). Enligt konventionen skall vidare utövande konstnärer och fonogramframställare äga rätt till ersättning för s. k. sekundärt bruk, d. v. s. fall då grammofonskivor och andra ljudupptagningar användes i radio eller television eller eljest för offentlig återgivning (artikel 12). Den svenska lagen ger här ersättningsrätt endast för återgivning i radio och television (47 §). Enligt konventionen är det emellertid tillåtet att genom särskild förklaring begränsa ersättningsrätten till sådan återgivning; artikel 16 moment 1 under a) (ii). Sådan förklaring bör avges. Vad slutligen angår radioföretag, stadgar konventionen ensamrätt för dessa att bestämma om återutsändning och upptagning av deras utsändningar samt rätt att, med vissa inskränkningar, bestämma om mångfaldigande av gjorda upptagningar (artikel 13). Den svenska lagen ger i dessa delar skydd utan konventionens inskränkningar (48 §) och går alltså längre än denna. Beträffande televisionsutsändningar ger konventionen radioföretagen en speciell rätt att bestämma om offentlig återgivning av dessa, om återgivningen sker på ställen där allmänheten äger tillträde mot inträdesavgift; artikel 13 under d). Enligt motsvarande svenska bestämmelse är skyddet något annorlunda utformat; den gäller visning i biograf eller därmed jämförlig lokal. Enligt konventionen äger dock stat avge förklaring om att den helt kommer att utesluta tillämpning av stadgandet om televisionsutsändningar; artikel 16 moment 1 under b). Härav följer, att det också är möjligt att inskränka skyddet till vad som gäller enligt den svenska bestämmelsen. Förklaring härom bör avges.

Konventionen upptar även vissa bestämmelser om minsta skyddstid, vilken för samtliga grupper fastställts till 20 år (artikel 14). I den svenska lagen är tiden 25 år (45, 46 och 48 §§) och alltså längre. Utgångspunkten för beräkningen är bestämd på samma sätt i konventionen som i den svenska lagen.

Beträffande härefter anknytningsmomenten för skyddet gäller enligt konventionen för utövande konstnärer tre regler. Den första och i praktiken viktigaste är, att framförandet skyddas om det äger rum i annan fördragslutande stat; artikel 4 under a). Denna regel motsvarar den svenska lagens bestämmelse, att skydd ges för framförande som äger rum i Sverige (61 §). Enligt de båda andra konventionsreglerna skyddas framförande som upptagits på skyddat fonogram eller medtagits i skyddad radioutsändning; artikel 4 under b) och c). Dessa regler får självständig betydelse endast i fall då ljudupptagningen eller radioutsändningen skett i en icke fördragslutande stat; enligt konventionen skall även sådan upptagning eller utsändning i vissa fall vara skyddad. I det följande vill jag emellertid förorda, att Sverige, i enlighet med vad som är medgivet enligt konventionen (ar-

tiplarna 6 och 17), avger förklaring om att skydd för upptagning eller utsändning icke kommer att meddelas i dessa fall. Detta innebär, att förevarande båda anknytningsmoment för skyddet av utövande konstnärer kommer att sakna betydelse för Sveriges del.

För fonogram gäller enligt konventionen såsom formell huvudregel, att skydd skall ges så snart något av tre kriterier är uppfyllt, nämligen om framställaren är medborgare i annan konventionsstat (nationalitetskriterium), om den första upptagningen företogs i annan konventionsstat (upptagningskriterium) eller om den första utgivningen av fonogrammet ägde rum i annan konventionsstat (utgivningskriterium); artikel 5. Den svenska lagen ger skydd endast om upptagningen ägt rum i Sverige (61 §), vilket innebär att endast upptagningskriteriet tillämpas. Vissa i konventionen meddelade allmänna möjligheter för tillträdande stat att genom särskild förklaring inskränka skyddet för fonogram är här ej tillfyllest för svenskt tillträde utan lagändring. En på yrkande av de nordiska delegationerna inför bestämmelse i konventionen ger emellertid befogenhet åt stat, som vid konventionens dagtecknande tillämpade enbart upptagningskriteriet, att förklara att den även i fortsättningen kommer att bibehålla denna ordning (artikel 17). Sådan förklaring bör avges.

För radioföretag skall skydd enligt konventionen ges såväl i fall då företaget har sitt säte i annan fördragsslutande stat som då utsändningen företogs från sändare, belägen i sådan stat (artikel 6 moment 1). Enligt den svenska lagen ges skydd endast för utsändningar som ägt rum i Sverige (61 §). Skyddet är alltså hos oss principiellt något snävare än enligt vad som följer av konventionens båda anknytningsmoment. Konventionen medger emellertid, att tillträdande stat förklarar att den icke kommer att tillämpa dessa förutsättningar alternativt utan kommer att kumulera dem (artikel 6 moment 2). För att begränsa Sveriges konventionsåtagande i denna del till vad som ligger inom ramen för principen i den svenska lagen, bör sådan förklaring avges.

Konventionens stadgande om nationell behandling innebär, att den svenska lagens bestämmelser skall tillämpas fullt ut med avseende å utländska prestationer även i fall, då dessa bestämmelser ger ett bättre skydd än som gäller i prestationens ursprungsland. I ett avseende, nämligen då det gäller den förut berörda regleringen av ersättningen för sekundärt bruk, är det emellertid tillåtet för tillträdande stat att förklara att reciprocitet kommer att tillämpas; artikel 16 moment 1 under a) (iv). Sådan förklaring bör avges.

Utän särskild förklaring äger stat, enligt artikel 15, göra undantag från konventionsskyddet i vissa fall, nämligen då det gäller utnyttjande för enskilt bruk, utnyttjande av korta avsnitt vid redogörelse för dagshändelse, s. k. efemär upptagning för radioutsändning samt utnyttjande enbart för undervisning eller vetenskaplig forskning. Härutöver äger stat föreskriva samma slag av inskränkningar i konventionsskyddet som den föreskriver i skyddet för upphovsrätt. Anmärkas må, att också de särskilt angivna undantagen i regel förekommer i den upphovsrättsliga lagstiftningen. Även i

den svenska lagen har skyddet för de här avsedda grupperna i princip underkastats samma slag av inskränkningar som gäller i upphovsrätten (45 § tredje stycket, 46 § andra stycket, 47 § andra stycket och 48 § tredje stycket).

Av vad jag anförst följer, att Sverige vid ratifikation av konventionen bör avge förklaringar *dels* jämlikt artikel 6 moment 2, *dels*, med stöd av artikel 16 moment 1 under a) (ii), om att bestämmelserna i artikel 12 endast kommer att tillämpas såvitt avser utnyttjanden i radioutsändning, *dels* jämlikt artikel 16 moment 1 under a) (iv), *dels*, med stöd av artikel 16 moment 1 under b), om att bestämmelserna i artikel 13 under d) endast kommer att tillämpas vid offentlig återgivning av televisionsutsändning i biograf eller därmed jämförlig lokal, *dels ock* jämlikt artikel 17.»

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande proposition, nr 151, måtte godkänna ifrågavarande konvention med förklaringar

dels jämlikt artikel 6 moment 2, *dels*, med stöd av artikel 16 moment 1 under a) (ii), om att bestämmelserna i artikel 12 endast kommer att tillämpas såvitt avser utnyttjanden i radioutsändning, *dels* jämlikt artikel 16 moment 1 under a) (iv), *dels*, med stöd av artikel 16 moment 1 under b), om att bestämmelserna i artikel 13 under d) endast kommer att tillämpas vid offentlig återgivning av televisionsutsändning i biograf eller därmed jämförlig lokal, *dels ock* jämlikt artikel 17.

Stockholm den 10 maj 1962

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Nyström, Erik Svedberg, Arvidson, fröken Mattson, herrar Ferdinand Nilsson, Alexanderson och Hil-
ding;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herr Landgren, fru Johansson, herrar Östrand, Svensson i Vä, Ekström i Björkvik, Gustafsson i Borås och Fröding.